

Kva skjer i distrikts-Noreg no – og kvar går utviklinga?

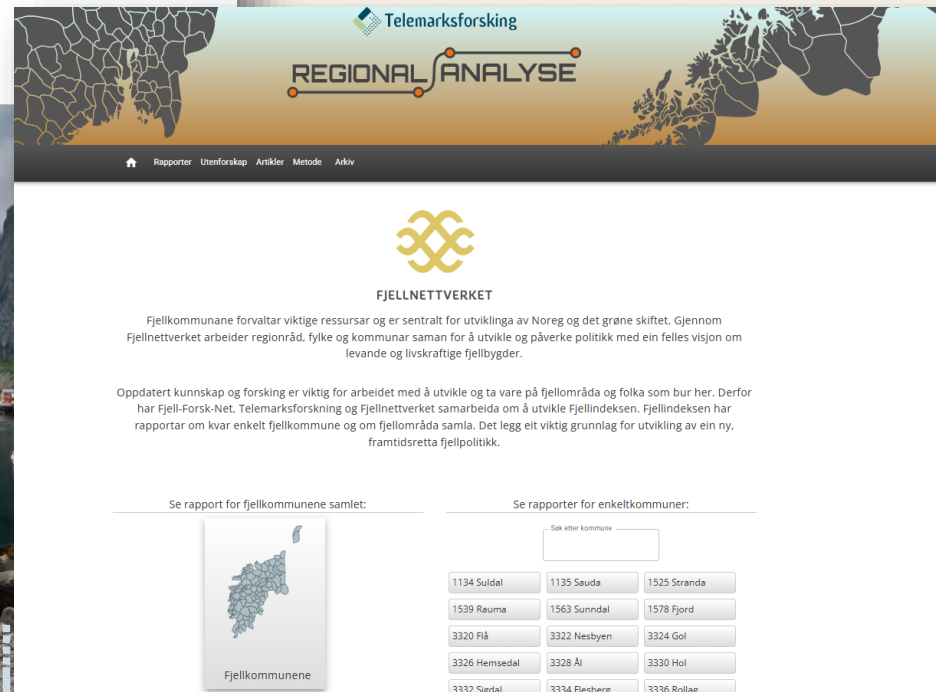
Fjellkonferansen, 20.08.26.

Trude Risnes

Distriktssenteret
Kompetansesenter for distriktsutvikling

Kva skjer i distrikts-Noreg no, og kvar går utviklinga? Sentrale kjelder

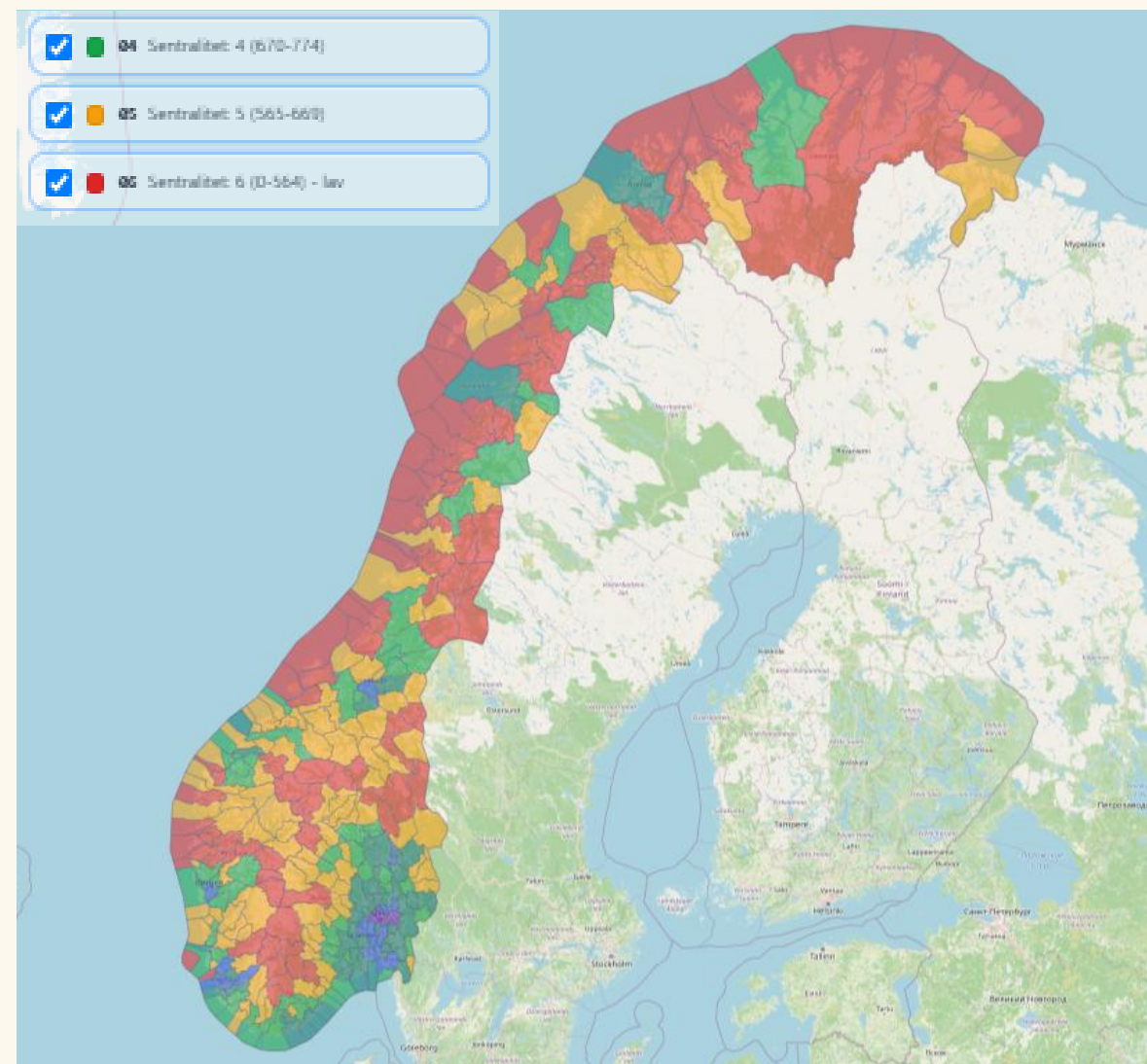

Kva skjer i distrikts-Noreg? Kvar går utviklinga?

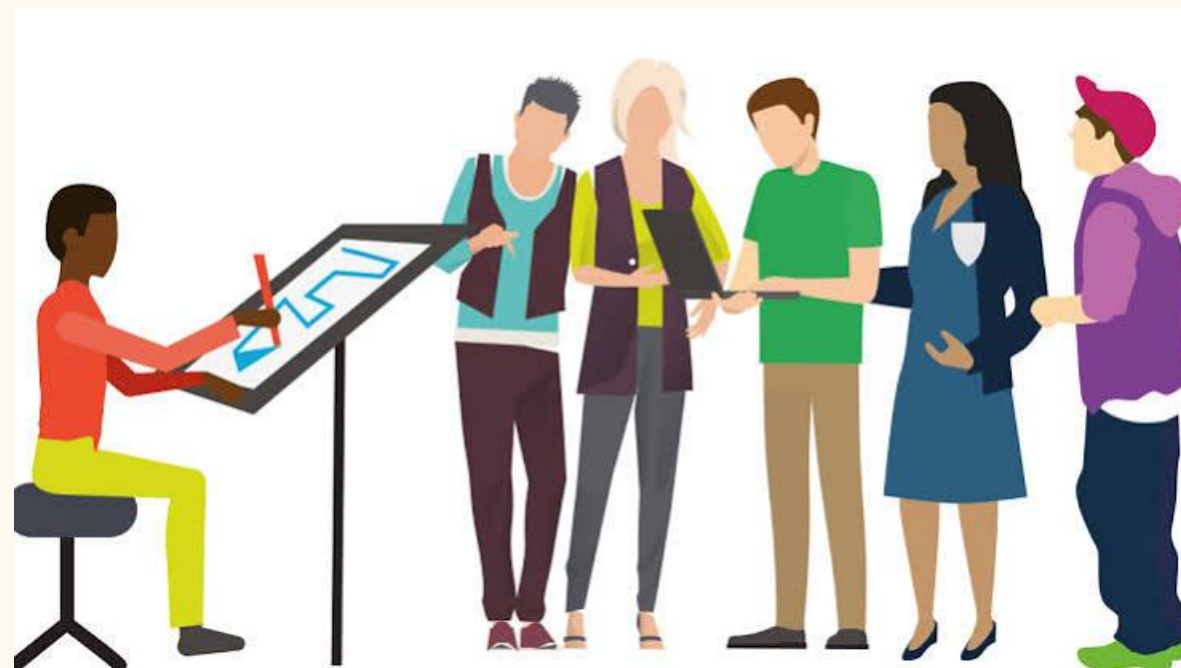
Distrikts-Noreg etter sentralitet

- Målt etter folks tilgang på arbeidsplassar og tenester (pr. 2025)
- 65 småbykommunar, byomland (sentralitet 4)
- 104 småsenterkommunar (sentralitet 5)
- 108 spreiddbygde kommunar (sentralitet 6)
- Av 357 kommunar er 277 distriktskommunar

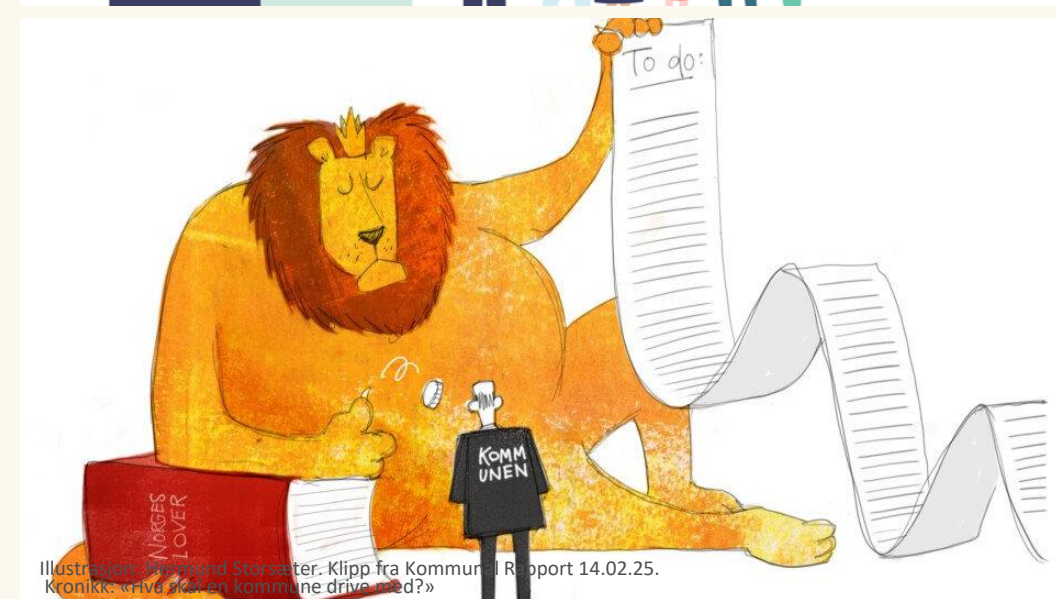
Befolkning, livskvalitet og levekår

- Folketalsvekst – busetting av flyktningar frå Ukraina
- Framleis stor sekundærflytting, fleire internflyttingar
- Også tilflytting, særleg familiar med barnehage-barn
- Fødselsunderskot
- Ung utflytting og kvinneunderskot
- Aldringa *er her*
- Folk trivst godt der dei bur, i bygd og by
- I stor grad nøgde med tenestetilbodet, eldre mest
- Unge i distrikta trivst generelt godt, mange er positive til å bu i distrikta – både bygde- og byungdom
- Små forskjelar i utanforskap – geografi ikkje avgjerande
- Aukande skilnader i tilgangen til grunnleggande velferdstenester

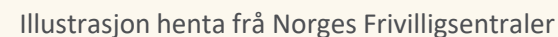

Kommunane

- Høgt styringstrykk
- Organisasjon og tenester under press - og i *omstilling*
- *Rekrutterings-skvis, arbeidskraftmangel, bustadutfordringa*
- Økonomisk ubalanse – store kommunevise skilnader
- *Planfloka*
- Manglande kapasitet til heilheitleg, strategisk nærings- og samfunnsutvikling
- Trykk på beredskap og opprustning «forsvars-kommunar»
- Trykk på kommunar med attraktive næringsressursar

- Høg deltaking
- Høgast mobilisering og deltaking blant eldre
- Frivilligheit i endring: frå lag/organisasjonsverksemd til saks/prosjektengasjement
- «Kommunal frivilligheit» veks fram
- Mykje, og godt samarbeid mellom kommune og frivilligheit – på fleire og nye område
- Sterk rolle i velferds- og omsorgsarbeid

Arbeids- og næringsliv

- Generelt høg sysselsetting, alle aldersgrupper
- Høg sysselsetting blant ukrainske flyktningar – særleg i stramme arbeidsmarknader i nord
- Tradisjonelle distriktsnæringar er framleis berebjelegar – fiskeri, havbruk, landbruk, prosess, bygg, næringsmiddel..
- Svakare arbeidsplassvekst i distrikt og fjell
- Vekst og forventar nye moglegheiter: reiseliv, energi, industri, teknologi...,
- Lågare innovasjons/utviklingskapasitet -
- ***Mangel på arbeidskraft***

Eit variert bilete

- Felles utfordringar, men regional variasjon mellom regionar, og mellom kommunar i regionar
- Ulik tyngde og retning i utviklingstrekk
- Ulike føresetnader for å realisere nye moglegheiter
- Demografi og tilgang til **arbeidskraft** er styrande
- *Dei minste og minst sentrale distriktsområda er svært sårbare*
 - Tenestetilbod
 - Samfunnsutvikling

Demografi og arbeidskraftmobilisering

- Låge fødselstal og fleire eldre betyr folketalsvekst i gruppa 67+
- Generell folketalsnedgang i typiske distriktskommunar
- Tal sysselsette vil synke raskare enn folketalet
- Høgare sysselsetting blant eldre er sannsynleg, i distrikt er sysselsetting blant eldre allereie høg
- Konkurransen om arbeidskrafta - Offentleg sektor vs næringslivet
- Nabokommunar, negativ naboeffekt - nullsumspel - dagpendling ikkje dekkande
- Auka innanlandsk tilflytting?
- Auka arbeidsinnvandring?
- Langpendling og vikartenester?
- Flyktningar og sekundærflytting?
- Mobilisere ressursar som står utanfor?

Ressurskommunen

Forsvarsopprustning, eller vekst i naturressurs-baserte næringer gjev nye moglegheiter.

Ressurskommunen er avhengig av arbeidsinnvandrarar, flyktningar og fjernpendlarar.

Korleis skape gode stader å bu, framfor arbeidsstader å pendle til?

Besøkskommunen

Bygder og småsamfunn er attraktive reisemål og stader for livskvalitet og rekreasjon. Besøkskommunen har fleire deltids- enn heiltidsbuande, samtidig potensiale for livsstilsflytting.

Korleis ivareta natur, besøkande og deltidsbuande, utan å fortrenge livsstilsflyttarar og preferansar for alternative levevegar?

Samarbeidskommunen

Samarbeidskultur, nettverk og aktive sivilsamfunn er fortrinn i småsamfunn og distriktsregionar. Felles bu- og arbeidsmarknader styrkar moglegheiter.

Korleis styrke velferd og utvikling gjennom betre samarbeid og samskaping? Samanslåing?

Lokale strategiar - velferd og utvikling

- Planar på plass - kapasitet til å gjennomføre
- Bustadutvikling som strategi
- Kompetanse- og rekrutteringsstrategiar
 - Mobilisere arbeidskraftpotensiale – kort og lengre sikt
 - «Rural eksponering»
- Vertskap - kommunen i førarsetet
 - Å realisere lokale gevinstar av nye moglegheiter krev tydeleg eigarrolle, kapasitet til oppfølging, bygging av tillit,
- Samarbeid og breie partnerskap – frå nyttig til nødvendig
 - Små kommunar treng sterke partnerskap

Samanheng mellom ytre, strukturelle rammer, utviklingstrekk og kommunalt handlingsrom i fjellkommunar. Demografi og andre strukturelle faktorar kan ikkje kommunar og regionar styre, men påverkar utviklinga gjennom indre rammer, som planlegging, aktiv bustadpolitikk, kompetanseutvikling,...

Figuren byggjer på definerte kjelder og bearbeidd med hjelp av KI

Takk for merksemda

Trude Risnes
trude.risnes@kdu.no